

DOI [https://doi.org/10.32405/2522-9958-7\(36\)-79-100](https://doi.org/10.32405/2522-9958-7(36)-79-100)
УДК 371:376

Марусіна Лариса Миколаївна,
аспірант кафедри публічного адміністрування
та менеджменту освіти
Центрального інституту післядипломної освіти
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»,
Київ, Україна;
провідний спеціаліст відділу освіти Золотоніської
районної державної адміністрації Черкаської області,
Золотоноша, Черкаська область.
marusina-larisa@ukr.net

Логінов Андрій Юрійович,
методист методичного кабінету
відділу освіти Золотоніської районної
державної адміністрації Черкаської області,
Золотоноша, Черкаська область.
logayu2016@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІХ ОКРУГІВ, МЕРЕЖІ ОПОРНИХ ШКІЛ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОГО ДОСТУПУ ДО ОСВІТИ, ЗОКРЕМА ДІТЕЙ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Анотація. У статті аналізуються принципи, сучасні організаційні аспекти управління освітніх округів. Обґрунтовуються проблеми і причини створення мережі опорних шкіл. Розкриваються шляхи забезпечення рівного доступу до навчання для дітей з особливими освітніми потребами в освітньому закладі. Визначено сутність понять «освітній округ» та «опорний заклад». Окреслено основні критерії щодо вибору інноваційного закладу у регіоні проведенням конкурсу; оптимальні шляхи створення освітнього округу. Деталізовано внутрішні та зовнішні фактори, які впливають на позитивний імідж закладу загальної середньої освіти. Перелічено основні принципи та нормативні документи. Запропоновано алгоритм дій під час формування опорного закладу освіти. Цей алгоритм складається із таких позицій, як: підготовка документів до вирішення замовлення про створення опорного закладу; затвердження умов про проведення конкурсу засновником для визначення опорного закладу серед йому підпорядкованих; ухвалення рішення про створення опорного закладу; державна реєстрація про створення опорного закладу. Опорний заклад може мати філії, які у своїй роботі керуються чинним законодавством і типовим положенням про філію закладу освіти. Наголос зроблено на тому, як організувати інклюзивне навчання для дітей з особливими

потребами. Запропоновано певний порядок, який розкриває особливості організації навчально-виховного процесу та підбору вчителів для навчання дітей з особливими потребами. Підсумовується думка розрізнення понять «інклюзивне навчання» та «інтегрована освіта». Зазначається, що за формою інклюзивна освіта включає дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти. Зауважується, що дискусійним залишається питання про готовність закладу загальної середньої освіти до прийняття дитини з особливими потребами, бо необхідно поважати дітей такими, якими вони є, поважати їх прагнення, самобутність, самовизначення. Звернуто увагу на дії керівника закладу освіти щодо організації інклюзивного навчання, організації класу для дітей з особливими потребами, створення відповідної бази, здійснення добору корекційного обладнання. Розклад уроків та навчання відбувається за типовими освітніми програмами закладів загальної середньої освіти I, II, III ступенів, затверджених МОН України, а індивідуальна навчальна програма складається для дітей із синдромом Дауна. Порушується думка про важливість ефективної підготовки учителів закладів загальної середньої освіти для вирішення загальних і спеціальних завдань на рівні, не нижчому за чинний в системі спеціальної освіти. Чим нижче рівень учня, тим має бути вище рівень освіченості вчителя. Підготовка такого вчителя має ґрунтуватися на знаннях з психології, педагогіки і загальної методики викладання. В умовах Нової української школи викладачу початкової школи необхідно звернути увагу на порушення у поведінці під час навчально-виховного процесу дітей з різними категоріями розвитку. А от учителі-предметники основної та старшої школи мають обов'язково пройти перепідготовку у відповідних навчальних закладах освіти. Акцентується увага на визначення посадових обов'язків та функцій асистента вчителя, що затверджені відповідними документами, інструктивно-методичними листами МОН України.

Ключові слова: сучасна школа; опорна школа; освітній округ; інтегроване та інклюзивне навчання; діти з особливими потребами.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Система освіти в Україні безнадійно застаріла, вважають деякі експерти. Після закінчення сучасної школи дитині все важче знайти себе в цьому світі. Вважаємо, що причини цього потрібно шукати в минулому. Сучасна школа була створена 200 років тому. Вона відповідала певним потребам індустріального століття. Але тоді Великобританія стрімко розвивала виробництво, з'явилися нові фабрики, банки, заводи. Для їх

обслуговування потрібні були мільйони бездумних біороботів. Тоді була заснована система, що суперечить здоровому глузду й природі дитини. Україна також була не виняток. Вона в освіті спрямовувалася на авторитарні прийоми та методи, виховання через колектив, сувору дисципліну. Школа карала дітей за будь-який прояв емоцій, життєрадісності, цікавості, особистості. Психологи наводять причини, чому система освіти в Україні стає шкідливою:

- Сучасна наука довела, що дитина ефективно вчиться, тільки коли дитина помиляється. Школа робить усе, щоб виробити в дітях страх перед помилками. За неправильні відповіді карають, ставлять двійку. Подорослішавши, такі діти бояться пробувати нове, експериментувати, помилятися.

- У задачах є тільки 2 відповіді – правильна і неправильна. Таким чином діти починають бачити світ плоским. У багатьох задач, насправді, можуть бути тисячі правильних рішень.

- Діти не мають часу думати. Сучасний процес навчання побудований так, що дитина постійно завантажена механічною безглуздою роботою. Раніше, у часи Григорія Сковороди, вчитель-філософ водив дітей на берег річки й давав завдання думати. Вони могли сперечатися, міркувати. А у Павлишській школі більше ніж 50 років тому Василь Сухомлинський складав з дітьми оповідання у шкільному садку. А авторитарні й консервативні педагоги, які боялися експериментувати, ставили під сумнів дитячу творчість, мовляв, вони не можуть так мислити та писати.

- Сучасна школа притуплює один із вроджених інстинктів – прагнення до знань, бо їх багато й постійно оновлюються, а подаються вчителями нудно. За 11 шкільних років світ піде значно вперед, і те, що школярі вивчили, вже застаріє. Цінне лише вміння самонавчатися. Саме цьому вже починають вчити в українських школах.

- Сільські заклади освіти – малокомплектні (у класах 5–10 учнів), що знижує їх конкурентну спроможність, їх комунікацію, а вчителі не на повну силу викладають навчальний матеріал. Кращі вчителі працюють у місті, бо там існує конкуренція, а в селі кар'єрного росту не має такого, як у місті [1, с. 11].

Не всі експерти й батьки згодні з цими пунктами, однак задуматися все-таки варто.

Звернемо увагу на те, що в системі спеціальної освіти на початку XXI ст. склалася ситуація, яка характеризується щорічним скороченням мережі спеціальних закладів загальної середньої освіти. Це пов'язано в Україні з розширенням мережі навчально-реабілітаційних центрів, а й з інноваціями в освіті, зокрема, включенням дітей до закладів загальної середньої освіти з інтегрованим або інклюзивним навчанням.

Виокремимо проблеми навчання дітей з особливим освітніми потребами (інклюзивне навчання): необхідно вирішити питання фахового супроводу, налагодити співпрацю з навчально-реабілітаційними центрами, місцевими центрами соціальної реабілітації дітей-інвалідів щодо поєднання коригувально-розвивальних послуг, створити архітектурну доступність до закладу освіти. В Україні триває процес реінтеграції дітей у сім'ї і ті організації інклюзивного навчання за місцем проживання. З ініціативи батьків або осіб, що їх замінюють, за сприяння служб у справах дітей та сім'ї, за рекомендаціями психолого-медико-педагогічної консультації у сім'ї повертаються діти, які мають позитивну динаміку розвитку.

Для надання якісних освітніх послуг і певного доступу до них дітей держава створює мережу навчальних округів та опорні школи. Станом на 01 вересня 2018 року понад 70 опорних шкіл створено у Кіровоградській області, понад 61 – у Львівській, понад 40 – у 5 областях (Житомирська, Полтавська, Дніпропетровська, Харківська, Київська), від 20-ти до 40 у 7 областях (Запорізька, Рівненська, Сумська, Чернігівська, Тернопільська, Одеська, Волинська), до 20-ти – у 7 областях (Миколаївська, Черкаська, Херсонська, Вінницька, Луганська, Чернівецька, Донецька) [2].

Показово, що кількість опорних шкіл у кожному районі, області, ОТГ обумовлюється реальними потребами в них з урахуванням місцевих умов, наявності шкіл, які можуть виконувати функції опорних. Зауважимо лише, що у кожному районі, місті, області визначаються опорними від 3 до 8 навчальних закладів освіти.

Ми дотримуємося думки, що школа у наш час має давати не тільки знання, а й уміння ці знання застосовувати, формувати цінності, критично сприймати інформацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З урахуванням тенденції демографічної ситуації та децентралізації в Україні звертається особлива увага на створення освітніх округів та освітнього менеджменту. У роботах І. Осадчого [3], О. Барановської [4], С. Бондар [5], І. Єрмакова [6], Г. Єльнікової [7], В. Проскуніна [8], М. Романенко [9], А. Сеїтосманова, О. Фасолі, В. Мархільєвського [10], В. Пальчук [11] відстежуються моделі та механізми організації і створення нових моделей діяльності освітніх округів та опорних шкіл.

В Україні сьогодні активно проводиться державна політика із метою реалізації прав дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з інвалідністю, на отримання якісних знань, інтеграцію їх у суспільство в закладах освіти.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою дослідження є висвітлення важливих питань і проблем, які виникають у керівників закладів загальної середньої освіти при створенні опорних шкіл, мережі освітніх округів, організації інклюзивного навчання для дітей з особливим освітніми потребами.

Досягнення поставленої мети зумовило виконання таких **завдань**:

- дослідити та систематизувати наявні матеріали, документи щодо освітнього округу, опорного закладу, інклюзивного навчання;
- виокремити, як один із можливих підходів, обласний конкурс на кращий проект опорної школи;
- виявити теоретико-методичний інструментарій алгоритму створення опорних шкіл, організації навчання дітей з особливими потребами;
- розкрити особливості темпу створення мережі опорних шкіл, принципи їх укрупнення.

3. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Теоретичними основами дослідження стали праці провідних представників наукових напрямів, проблематика яких корелює такі питання:

- *стратегія інноваційного розвитку навчального розвитку* (О. Адаменко, С. Ілляшенко, Г. Клімова, Н. Сиротська, Н. Чепурна та інші);
- *аспекти демократизації різних компонентів освітньої системи* (О. Вишневський, Л. Гаєвська, Н. Деревянкіна, Є. Куркін, Г. Єльнікова, В. Кремень, О. Пастовенський та інші);
- *шляхи налагодження партнерської взаємодії учасників освітнього процесу* (І. Котова, Ю. Прудникова, В. Сагайчук, Г. Назаренко та інші);
- *визначення якості освіти* (Ю. Бабанський, В. Беспалько, В. Загвязинський, І. Зязюн, І. Лернер, В. Маслов, О. Савченко, М. Скаткін та інші);
- *концептуальні положення теорії діяльності та розвитку особистості як суб'єкта діяльності* (І. Бех, Н. Бібік, О. Бодальов, Л. Виготський, Д. Ельконін, Г. Костюк, С. Рубінштейн та інші);
- *навчання дітей з особливими потребами* (В. Бондар, Я. Коломенський, А. Колупаєва, М. Молофєєв, А. Савчук, І. Литвин та інші);
- *питання опорних шкіл як результат соціального розвитку громад* (Р. Шиян, А. Хобзей, Д. Савчук, Л. Гриневич, І. Яновський та інші);
- *методика та технології оцінювання діяльності сучасної школи* (О. Ляшенко, Т. Лукіна, І. Булах та інші).

4. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення. Важливим у цьому дослідженні набуває аналіз державних документів, принципів, методичних підходів щодо організації інклюзивної освіти для дітей з особливими потребами, створення опорних округів та опорних шкіл. Разом з методом аналізу ми використали методи систематизації, узагальнення, синтезу, оскільки це потрібно для пояснення переваг опорної школи через взаємодію всіх учасників нового освітнього процесу, до якого долучаються і діти з особливими потребами.

5. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Нагадуємо, що Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 24 грудня 2015 року наголошує, що з першого вересня 2016 року припиняється фінансування навчальних закладів, крім закладів початкової освіти, кількість учнів у яких – 25 осіб, за рахунок освітньої субвенції. Звертаємо увагу, що органи управління освітою та ОТГ у подальшій своїй роботі керуватимуться постановою Кабінету Міністрів від 21.02.2018 № 88 «Деякі питання використання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами у 2018 році».

З цього приводу зазначаємо, що чинна мережа шкіл складалася в Україні десятиліттями. Аналіз економічного фактору дає змогу встановити віддаленість між закладами освіти різних ступенів і між однотипними закладами; витрату енергії, часу, фінансів на подолання відстані. Щоправда, в країні відбувається спад народжуваності як у містах, так і в селах. Міграція сільської молоді до міста не зменшується, а в додаток до того, працездатне населення в пошуку роботи масово виїздить на заробітки за кордон до Польщі, Португалії, Литви, Чехії, Росії. Показово, що у нинішній ситуації питання формування оптимальної мережі треба розглядати з врахуванням усього комплексу умов, які впливають на якість навчально-виховного процесу.

З цього приводу І.Осадчий зазначає, що в Україні керований процес територіальної освітньої системи в умовах децентралізації та створення об'єднаних територіальних громад може забезпечити освітній округ.

Освітній округ – це об'єднання навчальних закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти, що спрямовують свою діяльність на створення умов для здобуття громадянами якісної загальної середньої освіти та забезпечення всебічного розвитку особистості [12, с. 5].

Зауважимо лише, що при створенні освітніх округів слід спиратися на Положення про освітній округ (постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 року № 777, «Про затвердження Положення про освітній округ» зі

змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету міністрів України (далі КМУ) від 20 січня 2016 року, № 79, від 31 серпня 2016 року, № 574 в редакції від вересня 2016 року). До нормативно-правової бази щодо створення освітнього округу в умовах децентралізації відносимо лист МОН України від 27.10.2016 р. № 1/9-570 «Про діяльність районних (міських) кабінетів (центрів) методичних служб ОТГ», лист МОН України від 30.12.2016р. № 1/9-633 «Про формування органів управління освітою», наказ МОН України від 05.08.2016 р. № 94 «Про затвердження Положення про з'єднаний клас (клас-комплекс) початкової школи у філії опорного закладу», наказ МОН України від 17 серпня 2016 р. № 991 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 26 вересня 2005 року № 557», наказ МОН України від 19 вересня 2016 р. № 1120 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 06 грудня 2010 року № 1205», лист МОН України від 09 вересня 2016 р. № 2/3-1776-16 «Щодо нормативно-правового регулювання діяльності освітніх округів територіальних громад». Зміни до штатного розпису регулюються наказом МОН України від 17 серпня 2016 р. № 981 «Про внесення змін до наказу МОН України від 26 липня 2005 р. № 557», від 19 вересня 2016 р. № 1120 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України 06 грудня 2010 р. № 1205». Лист МОН України «Щодо забезпечення прав дітей на позашкільну освіту» від 02 лютого 2017 р. № 1/9-46 пропонує залучити на договірній основі позашкільний заклад, який розташований на території інших громад, керуючись Законом України «Про співробітництво територіальних громад» від 17 червня 2014 року № 1508-VII.

В межах освітнього округу створюється *опорний заклад*. Його створення врегульовується представницьким органом місцевого самоврядування об'єднаних громад, районними радами, Положенням про освітній округ, листом Міністерства освіти та науки України від 28 січня 2016 року № 1/10-251 «Про створення опорних шкіл».

Заклад загальної середньої освіти має стати центром освітнього округу, де для громадян впроваджено доступ до якісної освіти, здійснюється поглиблене вивчення окремих предметів, забезпечується всебічний розвиток особистості. Опорні школи в Україні – це зразок ідеї укрупнення в Україні – заклади нового формату (школи лідерів, школи-хаби, школи-ресурсні центри, школи-координатори), де сконцентровано все найсучасніше. В умовах децентралізації – задля підвищення якості освіти та ефективного використання наявних ресурсів.

Моделі та механізми створення мережі освітніх округів та опорних шкіл в залежності від мети, завдань і очікуваних результатів цього процесу можуть бути різними. Закономірно, що укрупнення шкіл сприятиме створенню великої базової старшої школи, що консолідує ресурси для навчання:

навчальні лабораторії, дистанційне навчання, дитячий садок, фізкультурно-оздоровчий центр тощо [13].

Темп створення мережі опорних шкіл залежить від таких чинників, як:

- забезпечення підвозу цих учнів до закладів освіти;
- обсягів вкладання коштів з державних та місцевих бюджетів;
- залучення дітей з особливими освітніми потребами до інклюзивного навчання;
- умов для поглибленого вивчення окремих предметів;
- результатів ЗНО випускників закладу загальної середньої освіти;
- матеріально-технічної та професійної бази.

Ясна річ, що більше уваги зміцненню навчально-матеріальної та технічної бази опорних шкіл мають приділяти відділи освіти міста, району, ОТГ. З погляду нашої теми детально розглянемо умови одного із конкурсів на кращий проект опорної школи.

В Черкаській області з метою виявлення та підтримки творчих колективів, поширення їх здобутків щодо створення умов для забезпечення рівного доступу до якісної загальної середньої освіти, підготовки конкурентоспроможного випускника закладу загальної середньої освіти *запроваджено Обласний конкурс на кращий проект опорної школи (далі Конкурс) у період з 19 лютого по 01 березня 2016 року (Лист управління освіти і науки Черкаської обласної адміністрації від 17 лютого 2016 року № 396).*

Завдання Конкурсу – це впровадження до профільної підготовки і профільного навчання, поглиблене вивчення окремих предметів, забезпечення всебічного розвитку особистості, поширення передового педагогічного досвіду, участі у етапах предметних олімпіад.

На Конкурс для участі подають матеріали: заявка органу управління освітою; опис проекту опорної школи (до 10 сторінок); відеопрезентація (до 7 хвилин); додаткові ілюстративні матеріали [14].

Матеріали Конкурсу розкривають такі сходинки: якісний склад і досягнення педагогічного колективу; науково-методичне забезпечення; профільне навчання; поглиблене вивчення предметів; результативність роботи навчального закладу за такими критеріями: результативність ЗНО, моніторингові дослідження, учнівські олімпіади з навчальних предметів, конкурсу-захисту Малої академії наук України, інші конкурси, змагання; співпраця з філіями та іншими закладами загальної середньої освіти об'єднаних територіальних громад, районів, міст; відомості про орієнтовану кількість учнів, які навчатимуться в опорній школі (окремо вказати кількість учнів, які будуть підвозитися до опорної школи із інших населених пунктів ОТГ); вказати, з яких закладах освіти (реорганізованих, ліквідованих) планується підвезення учнів до опорної школи; наявність та потреба

транспорту для підвезення учнів до опорних шкіл; опис опорної школи в освітньому окрузі; матеріально-технічна база: навчальні кабінети (кількість), комп'ютери (кількість), кількість комп'ютерних кабінетів, спортивний зал, актовий зал, бібліотека, їдальня (кількість посадкових місць), внутрішні туалети; виховна робота в закладі загальної середньої освіти.

Важливо те, що практика та спостереження доводять, що мережа освітніх округів, їх кількість залежить від реалізації оптимальних шляхів, а саме:

1. *Обґрунтування* потреби й доречності створення освітнього округу, укрупнення опорної школи.

2. *Розроблення* державних освітніх стандартів створення мережі освітніх округів та опорних шкіл з філіями у сільській місцевості.

3. *Популяризація* серед широкої спільноти ідеї впровадження опорних шкіл, громадське обговорення у пресі чи соцмережі з урахуванням думки батьків і старшокласників, директорів, педагогів, пропозицій місцевих громад щодо доречності створення опорної (укрупненої) школи.

4. *Проведення* громадської експертизи та оцінки нововведенню з метою запобігання негативної емоційно-психологічної реакції суспільства, мотивуючі потребою одержання якісної освіти.

5. *Перепідготовка та підготовка* кваліфікованих педагогічних кадрів, які готові будувати для дітей індивідуальні освітні траєкторії, відкриті до інновацій і позитивних змін в умовах здорової конкуренції та інтеграції навчальних предметів.

Зрозуміло з попереднього, відділам (управлінням) освіти, ОТГ, методичним службам слід підходити до визначення опорних шкіл не формально, а враховуючи насамперед практичні потреби регіону, максимально використовуючи творчий потенціал кращих шкіл у системі методичної роботи з педагогічної науки, проведення експериментально-дослідницької роботи, поширення інноваційних технологій, перспективного досвіду, підвищення рівня професійної компетентності педагогічних кадрів.

Нам здається, що на позитивний імідж закладу загальної середньої освіти, для визначення його як опорного, впливають зовнішні та внутрішні фактори. *До зовнішніх факторів* ми відносимо: зовнішній вигляд закладу освіти та пришкольньої території; матеріально-технічна база; відзнаки, нагороди; символіка, гімн, герб, емблема, значки; презентаційний буклет; шкільна газета, сайт закладу освіти, ділові папери; *до внутрішніх факторів*: позитивний образ «Я» директора; висока професійна майстерність учителів; творчий потенціал педколективу; інноваційна культура педагогічних кадрів; здоровий психологічний мікроклімат; шкільні традиції; високі результати навчання й виховання школярів; розроблення методичних посібників, рекомендацій.

Існує потреба ще раз нагадати *принципи створення (укрупнення) опорних шкіл*, а саме: принцип територіальної інтеграції; принцип добровільного волевиявлення та згоди педагогічних колективів, спільноти батьків, місцевої громади; принцип доступності здобуття якісної освіти і платного навчання; принцип наявності необхідних ресурсів для забезпечення гарантованої якісної освіти; принцип формування єдиного адміністративно-педагогічного ресурсу й освітнього простору учнів; принцип виборності директорів закладів загальної середньої освіти на конкурсній основі; принцип координування взаємодії між закладами загальної середньої освіти у межах певної територіальної одиниці; принцип ефективності; принцип забезпечення диференціації і пробільності навчання [15, с. 38].

Зрозуміло з попереднього, алгоритм створення опорної школи можна скласти з таких позицій: 1) підготовка документів до задоволення рішення замовлення про створення опорного закладу (п. 5 Положення про освітній округ, далі – Положення); 2) затвердження умов про проведення засновником для визначення опорного закладу серед підпорядкованих йому (п. 6 Положення); 3) ухвалення рішення про створення опорного закладу (п. 7 Положення); 4) державна реєстрація опорного закладу як юридичної особи.

Звертаємо увагу на те, що опорний заклад може мати філії, які у своїй роботі керуються чинним законодавством і Типовим положенням про філію закладу освіти МОН України (Наказ МОН України від 06 лютого 2017 року № 1569, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 02 січня 2018 року № 1/31453 «Про затвердження Типового положення про філію закладу освіти») та положенням про філію, затверджену засновником.

Варто особливо підкреслити, що ми підтримуємо певні думки М. Степаненко щодо перешкод та застережень щодо масового впровадження опорних шкіл, а саме: загроза знищення села, яке було осередком національної культури; низька поінформованість щодо доречної оптимізації малокомплектних шкіл, а також неготовність частини вчителів, учнів, їхніх батьків, громади прийняти ідею *Nab schools*; невмотивованість батьків та їхніх дітей щодо потреб здобуття якісної освіти; брак чітких державних стандартів та зрозумілої концепції про створення великих опорних шкіл у селах; випадки авторитарного, примусового управління освітніми процесами, які породжують негативну психологічну реакцію частини суспільства на зміни в освіті; ризик скорочення штату педагогічних працівників із зниженням статусу шкіл-філій; брак кваліфікованих кадрів, які працюють із дітьми в селах; незавершеність реформ децентралізації влади та розбудови системи місцевого самоврядування [15].

Нарешті, вважаємо за потребу визначити тенденції сучасного стану спеціальної освіти. В Україні в систему освіти запроваджуються зміни, які

потребують переведення дітей з особливими освітніми потребами зі спеціальної до загальноосвітньої школи.

Лист МОН України від 09 червня 2016 р. № 1/9-293 називає основні критерії щодо створення умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами в опорній школі (забезпечення доступності будівель; наявність навчально-дидактичної літератури; уведення в штатний розпис нових посад). Нам здається, що в найближчі роки відбудеться підвищення народжуваності дітей, які потребуватимуть особливих умов навчання, створюватимуться коригувально-компенсаторні програми навчання дітей з помірною та важкою розумовою відсталістю, аутичним синдромом, які раніше опікувалися в закладах соціальної опіки, інноваційні моделі навчальних закладів (реабілітаційних центрів) для підлітків з глибокими інтелектуальними порушеннями з метою їхньої фізичної, трудової і соціальної реабілітації, дедалі активніше відбуватиметься пошук шляхів і засобів включення дітей з особливими освітніми потребами до шкільної освіти за місцем проживання в заклади з інтегрованою або інклюзивною формами навчання.

Однак треба зауважити, що в сучасній психолого-педагогічній літературі та практиці поняття «інтеграція» й «інклюзія» ототожнюються.

Ми підтримуємо думку, що поняття «інтегрована освіта» слід розглядати як процес і результат навчання учнів в загальноосвітньому середовищі у спеціальному класі та за спеціальними програмами, творчо адаптованими методами й методиками навчання. Специфічною особливістю такої форми навчання є адаптація учнів цієї категорії до шкільного і найближчого середовища. Ключова фігура навчальної діяльності – корекційний педагог, який створює для цього необхідні умови та надає відповідні педагогічні послуги в розвитку пізнавальних процесів [16, с. 11].

Інклюзивне навчання визначається як процес включення дітей з особливими освітніми потребами в заклади загальної середньої освіти, і забезпечення права на одержання освіти, якість якої не відрізняється від освіти для здорових дітей. Відповідно до потреб і можливостей кожного школяра вчитель інклюзивного класу або інший спеціаліст, який має відповідний рівень кваліфікації, забезпечує гарантовану підтримку тим учням, котрі цього потребують, реалізує особистісно орієнтований підхід до організації їхньої навчальної діяльності. Важливою передумовою якісної освіти дітей, які навчаються за інклюзивною формою, є пристосування школи (адміністрації, учителів, більшості учнів) до потреб і можливостей кожної особистості, створення умов психологічного комфорту в новому середовищі [16, с. 12].

Проблеми інклюзивного навчання знайшли своє відображення як в міжнародних, так і в українських нормативно-правових документах, а саме: Всесвітній декларації «Освіта для всіх», Саламанській Декларації, Програмі дій

щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами, Декларції Декларації, Законі України «Про освіту» від 05 вересня 2017 р. № 12145-V III, Законі України від 23 травня 2017 р. № 6437 «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими потребами до освітніх послуг», Концепції розвитку інклюзивної освіти, Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, Положенні про спеціальні класи для навчання дітей з особливими потребами у загальноосвітніх навчальних закладах, листі Міністерства освіти і науки України від 07 червня 2017 р. № 1/9-315 «Про структуру навчального року та навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів у 2017–2018 навчальному році», Постанові Кабінету Міністрів України від 09 вересня 2017 р. № 588 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах».

Для того щоб організувати інклюзивне навчання для дітей з особливими освітніми потребами, батьки (опікуни) подають заяву до обраного закладу загальної середньої освіти (за місцем проживання), а також висновок психолого-медико-педагогічної консультації (для визначення переліку спеціальних і додаткових послуг для дітей з особливими освітніми потребами).

Проте зауважимо, що дискусійним залишається питання: чи готовий заклад загальної середньої освіти прийняти дитину з особливими освітніми потребами до загального учнівського колективу, психологічно об'єднати різні групи дітей у навчально-виховному процесі, визначити й реалізувати індивідуальні цілі, які відповідатимуть їхнім потребам і можливостям; як в умовах спільного навчання учнів із різними пізнавальними можливостями здійснити добір максимально доступного змісту освіти та оцінювання рівня його засвоєння: чи готовий учитель закладу загальної середньої освіти прийняти дітей такими, якими вони є, поважати їхні прагнення і почуття, розуміти й усвідомлювати, що кожна дитина як самотутня особистість має право на самовизначення.

Які ж управлінські дії необхідно виконати керівнику закладу освіти, щоб організувати інклюзивне навчання?

Спираючись на Постанову Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 № 588, зміни, що вносяться до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах рекомендуємо:

По-перше, керівник закладу освіти організовує клас для дітей з особливими освітніми потребами на підставі заяви батьків або осіб, що є законними представниками дитини з особливими освітніми потребами; висновок психолого-медико-психологічної консультації та за підтримки відповідного органу управління освіти, здійснює добір відповідних педагогічних кадрів. *По-друге*, керівник закладу освіти створює необхідну матеріально-технічну та

навчально-методичну базу, здійснює добір корекційного обладнання для організації інклюзивного навчання спільно з керівниками органів управління освітою, ОТГ.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 09 вересня 2017 р. № 588 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітньому закладі» для забезпечення ефективного навчально-виховного процесу з інклюзивного навчання кількість учнів з особливими освітніми потребами має становити: одна – три дитини із числа дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, затриманням психологічного розвитку, зниженням зору чи слуху, з технічними порушеннями мовлення, легкими інтелектуальними порушеннями; не більше ніж двох дітей із числа дітей сліпих, глухих з тяжким порушенням мовлення, зокрема з дислексією, розладами спектра аутизму, іншими складниками порушення розвитку (порушеннями слуху, зору, опорно-рухового апарату в поєднанні з інтелектуальними порушеннями чи затримкою психічного розвитку) або тих, що пересуваються на візках.

У Черкаській області 102 заклади, з них 83 (168 дітей) – загальної середньої освіти та 19 (37 дітей) дошкільної освіти з інклюзивною формою навчання. Крім цього, на базі Черкаської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 3, № 8, № 32 Черкаської міської ради створено та функціонують 4 спеціальні (інтегровані класи) для дітей із затримкою психічного розвитку, з порушенням опорно-рухового апарату та з тяжкими порушеннями мовлення, в яких навчається 45 учнів. Для забезпечення належного освітнього процесу для дітей з інвалідністю й осіб з особливими потребами у закладах дошкільної і загальної освіти введено 76 посад асистента вчителя (вихователя) [17, с. 20].

Інклюзивне навчання базується на основі психолого-педагогічного вивчення потенціалу та особливостей розвитку дитини, прогнозування та шляхів їх подолання, соціально-педагогічної взаємодії освітнього закладу.

Обов'язково розробляється індивідуальна програма розвитку, індивідуальний освітній план та індивідуальна освітня програма з урахуванням можливостей дитини та особливостей навчально-пізнавальної діяльності. Розклад уроків у класах з інклюзивним навчанням складається відповідно до освітньої програми з урахуванням індивідуальних особливостей учнів та гігієнічних вимог.

Звертаємо увагу на те, що учні загальної освітньої освіти навчаються за Типовими освітніми програмами закладів загальної середньої освіти I, II, III ступеня, затвердженими Міністерством освіти і науки України. Для дитини із синдромом Дауна, яка навчається із дітьми в одному класі, розробляється індивідуальна навчальна програма з урахуванням Типової освітньої програми для спеціальних закладів (класів) загальної середньої освіти відповідно до

нозології (категорії). Зазначаємо, що тривалість групового коригувально-розвивального заняття становить 35–40 хвилин, індивідуальних – 20–25 хвилин. Групи наповнюваністю 2–6 учнів комплектуються відповідними спеціалістами з урахуванням однорідності порушень та рекомендацій психолого-медико-педагогічної консультації. Коригувально-розвиткові заняття проводяться вчителями-дефектологами (корекційними педагогами).

Ми розділяємо думку В.Бондара щодо важливості умов ефективної підготовка вчителів закладів загальної середньої освіти до розв'язання загальних і спеціальних завдань на рівні не нижчому за наявний в нині чинній системі спеціальної освіти. Діти з інтелектуальними порушеннями, механічно залучені до загальноосвітнього середовища, зіткнуться зі складними особистісними потребами (спілкуванням, соціальної взаємодії та ідентифікації, інформаційної, емоційної та предметної взаємодії), які важко долають навіть діти без порушень у розвитку. Чим нижчий рівень інтелектуального розвитку дитини, тим вищим має бути рівень освіченості вчителя. Без спеціальної підготовки вчителя закладу загальної середньої освіти та асистента вчителя шкільний навчально-виховний процес буде малоефективним, а інклюзивне навчання приречене на провал.

Зрозуміло з попереднього, педагог закладу загальної середньої освіти повинен бути готовий до виконання таких основних функцій:

- вносити структурні, організаційні та процесуальні зміни до навчальної діяльності учнів з різними пізнавальними можливостями, створювати адекватне потребам дитини освітнє й родинне середовище;
- координувати партнерські зв'язки між усіма учасниками навчального процесу: адміністрацією, педагогічним колективом, батьками, представниками органів управління освіти тощо, мотивувати їх до праці;
- створювати умови для якісного опанування знань більшістю учнів відповідно до державного стандарту;
- врахувати рівень розуміння школярами навчального матеріалу, ставлення їх до навчання, аналізувати труднощі, які виникають у пізнавальній діяльності.

Підготовка такого вчителя має ґрунтуватися на знаннях із загальної психології, педагогіки і загальних методик викладання в початковій школі та знаннях зі спеціальної психології, корекційної педагогіки і спеціальних методик викладання. Напевно, це дасть змогу вчителю початкової освіти в умовах впровадження Нової української школи проводити з різними категоріями учнів, які мають порушення в розвитку, коригувально-педагогічну роботу, спрямувати навчально-виховний процес на попередження порушень у розвитку і поведінці.

Учителі-предметники основної та старшої школи, які мають вищу педагогічну освіту, щоб працювати у класах з інклюзивною формою навчання, мають пройти обов'язкову курсову перепідготовку у відповідних вищих навчальних закладах. Посадові обов'язки та функції асистента вчителя визначені в інструктивно-методичному листі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Щодо посадових обов'язків асистента вчителя» від 25.09.2012 № 1/9–675. А «асистент вчителя вводиться у школах, де запроваджене інклюзивне навчання, з розрахунку 1 ставка на клас, де навчаються діти з особливими освітніми потребами» відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 01.02.2018 № 90 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 01.12.2010 № 1205». Вище зазначений наказ передбачає введення до штатних нормативів закладів загальної середньої освіти посади вчителів-дефектологів (учитель-логопед, сурдопедагог, тифлопедагог, олігофренопедагог) та інших спеціалістів з відповідною підготовкою.

Пункти 12 і 13 у Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 № 588 вимагають відповідно до індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності на кожного учня з особливими освітніми потребами складання індивідуальної програми розвитку. Ця програма розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків учня або його законних представників і затверджується керівником закладу загальної середньої освіти та переглядається двічі на рік (у разі потреби частіше) з метою її коригування.

З погляду нашої теми, слід звернути увагу на організацію інклюзивного навчання у закладі загальної середньої освіти. Безумовною перешкодою для навчання є архітектурні бар'єри: вхід – пандус має бути досить пологим; кут нахилу 4–8 (12) градусів; по обидві сторони пандуса встановити поручні двоярусні; вхідні двері повинні відкриватися в протилежну сторону від пандуса; в роздягальні бажано виділити зону в стороні від проходів і обладнати її поручнями, лавами, полицями і гачками для сумок і одягу або окрему кімнату; у шкільному туалеті передбачити туалетну кабінку з поручнями для інвалідів; вхідні двері до класу повинні бути без порогів, біля парти необхідно переглянути додатковий простір для зберігання інвалідної коляски, якщо учень пересідає на стілець, милиць, тростин тощо.

Для учня із порушенням зору, що зазнає труднощів в орієнтуванні в просторі – необхідно провести екскурсію по школі, щоб учень запам'ятав місце розташування кабінетів і приміщень. Усі перешкоди та повороти мають бути озвучені. Уздовж коридорів можна зробити поручні по всьому периметру, щоб учень із порушенням зору міг пересуватися по школі.

6. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Питання інклюзивного навчання повинно постійно перебувати на контролі адміністрації школи та громадянського суспільства. Відповідно до плану внутрішньошкільного контролю в закладах загальної середньої освіти необхідно відстежувати ситуацію в класі інклюзивного навчання: вивчення мотивації до навчання, комфортності на уроках і в системі взаємовідносин «учитель-учень» тощо. Порухення питання опорних шкіл та освітніх округів – це результат децентралізації в галузі освіти та соціального розвитку громад і потребує вивчення з метою покращення якості освіти.

Перспективи подальших досліджень. Перспективу подальших наших розробок, досліджень і рекомендацій ми бачимо у використанні результатів дослідження у створенні освітніх округів, опорних закладів і інноваційних шкіл, які можуть активно впливати на покращення якості освіти та надання освітніх послуг, організації інклюзивного навчання для дітей з інвалідністю та особливими потребами у закладах загальної середньої освіти.

7. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] «Шкідлива система. Як сучасна школа виховує з дітей невдах», *Нова молодь*, № 40, 1 жовтня, с. 11, 2004.
- [2] Опорні школи. Карти станом 01.09.2018 [Електронний ресурс], *Міністерство освіти та науки України*. Доступно: <http://mon.gov.ua/>
- [3] І. Г. Осадчий, «Основні засади функціонування територіальних освітніх округів в сільській місцевості», *Директор школи, ліцею, гімназії*, № 5/6, с. 118–131, 2001.
- [4] О. В. Барановська, «Впровадження сучасних форм організації навчального процесу в умовах профільного навчання», *Директор школи, ліцею, гімназії*, № 5, 2008.
- [5] С. П. Бондар, «Цілісний підхід до методів навчання як основа моделювання навчальної діяльності учнів». *Гуманізація процесу навчання в школі*. Київ, Україна: Стилос, 2008.
- [6] І. Г. Єрмаков, *На шляху до школи життєвої компетентності*. Запоріжжя, Україна: Центріон, 2005.
- [7] Г. В. Єльнікова, *Управлінська компетентність*. Київ, Україна: Шкільний світ, 2005.
- [8] В. М. Проскурін «Науково-практичні основи розробки проектної моделі організації освітніх округів на регіональному рівні». *Освіта Донбасу*, № 3, с. 21–28, 2007.

- [9] М. І. Романенко, «Програма дослідно-експериментальної роботи "Створення моделі територіальних освітніх округів у сільській місцевості"». *Нива знань*, № 1, с. 12–13, 2003.
- [10] А. Семіотосманов, О. Фасоля, В. Мархільєвський, *Ефективне управління освітою в ОТГ. Від створення органу управління до реалізації плану оптимізації мережі шкіл*. 2016, 80 с.
- [11] В. Пальчик, «Секторальна децентралізація в галузі освіти: створення мережі опорних шкіл». *Україна: події, факти, коментарі*, № 20, с. 46–56, 2017.
- [12] М. Віднічук, Н. Мельник, *Освітні округи*. Київ, Україна: Шкільний світ, с. 5, 2010.
- [13] В. В. Зеленюк, «Нова школа: новий учитель». *Постметодика*, № 2, с. 12, 2016.
- [14] В. Данилевський, «Готовність навчального закладу до інноваційного розвитку: обґрунтування критеріїв», *Рідна школа*. № 8, с. 4–6, 2017.
- [15] М. І. Степаненко, «Укрупнення шкіл ХХ століття в Україні: переваги та винятки». *Постметодика*, № 2, с. 29–36, 2016.
- [16] І. М. Литвин, «Шляхи забезпечення інклюзивного освітнього середовища». *Педагогічний вісник*, № 3, с. 20–22, 2018.
- [17] Т. П. Момоток, «Створення умов навчання дітей з особливими потребами в закладах освіти». *Педагогічний вісник*, № 3, с. 78–79, 2017.

ORGANIZATIONAL ASPECTS OF EDUCATIONAL DISTRICTS MANAGEMENT, NETWORK OF PROTECTIVE SCHOOLS, PROVIDING EQUAL ACCESS TO EDUCATION, SPECIAL CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS

Larisa Marusina,

post-graduate student of the department
of civil service and management of education
Central Institute of Postgraduate Education
School of Business Administration
"University of Management Education",
Kyiv, Ukraine;
Leading Specialist of Zolotonosha Education Department
district state administration of Cherkasy region,
Zolotonosha, Cherkasy region.
marusina-larisa@ukr.net

Andriy Loginov,

Methodist of the methodical cabinet
Education Department of Zolotonosha District
state administration of Cherkasy region
Zolotonosha, Cherkasy region.
logayu2016@gmail.com

Abstract. The article analyzes the principles, modern organizational aspects of management of educational districts. The reasons and problems of

creating a network of reference schools are substantiated. There are ways to ensure equal access to education for children with special educational needs in an educational institution. The essence of the concepts "educational district" and "reference institution" are determined. The main criteria for choosing an innovative institution in the region are outlined through the competition, the best ways to create an educational district. The internal and external factors that influence the positive image of the institution of general secondary education are detailed. The basic principles and normative documents are listed. An algorithm of action is proposed in the formation of a reference educational institution. This algorithm consists of such positions as preparation of documents for satisfaction, the decision to order the establishment of a reference institution; approval of the conditions for conducting a competition by the founder to determine the reference institution among those subordinate to him; decision to establish a support institution; state registration of the foundation establishment. The reference establishment may have affiliates, which in their work are guided by the current legislation and the standard provisions of the branch of the educational institution. The emphasis is on how to organize inclusive education for children with special needs. A certain procedure is proposed that reveals the peculiarities of the organization of the educational process and the selection of teachers for the teaching of children with special needs. The idea of distinguishing the concepts of "inclusive education" and "integrated education" is summarized. It is noted that in the form of inclusive education includes children with special educational needs in institutions of general secondary education. It is noted that the question remains about the readiness of the institution of general secondary education for the adoption of a child with special needs, because it is necessary to respect the children as they are, respect their aspirations, identity, self-determination. The focus on the activities of the head of the educational institution on the organization of inclusive education is the organization of a class for children with special needs, the creation of a suitable base, the implementation of the selection of correctional equipment. The routine of lessons and education is based on the typical educational programs of institutions of general secondary education of I, II, III degrees, approved by the Ministry of Education and Science of Ukraine, and the individual educational program is for children with Down syndrome. There is a perception of the importance of effective preparation of teachers of institutions of general secondary education for the solution of general and special tasks at the level not lower than in the system of special education. The lower the student level, the higher the teacher's level of education. The training of such a teacher should be based on knowledge of

psychology, pedagogy and general teaching methods. In the conditions of the New Ukrainian School, a teacher of elementary school should pay attention to the violation of behavior during the educational process of children with different categories of development. But the teachers – the subjects of the main and high school must necessarily undergo retraining in the relevant educational institutions. The emphasis is on the definition of the duties and functions of the teacher's assistant, approved by the relevant documents, instructions and methodological letters of the Ministry of Education and Science of Ukraine.

Key words: modern school; support school; educational district; integrated and inclusive education; children with special needs.

ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОКРУГОВ, СЕТИ ОПОРНЫХ ШКОЛ, ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАВНОГО ДОСТУПА ПО ОБРАЗОВАНИЮ, ВКЛЮЧАЯ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

Марусина Лариса Николаевна,

аспирант кафедры публичного администрирования
и менеджмента образования

Центрального института последипломного образования
ГВУЗ «Университет менеджмента образования»,
Киев, Украина;

ведущий специалист отдела образования Золотоношской
районной государственной администрации Черкасской области,
Золотоноша, Черкаска область.

marusina-larisa@ukr.net

Логинов Андрей Юрьевич,

методист методического кабинета

отдела образования Золотоношской районной
государственной администрации Черкасской области,
Золотоноша, Черкаска область.

logayu2016@gmail.com

Аннотация. В статье анализируются принципы, современные организационные аспекты управления образовательных округов. Обосновываются проблемы и причины создания сети опорных школ. Раскрываются пути обеспечения равного доступа к обучению для детей с особыми образовательными потребностями в образовательном учреждении. Определена сущность понятий «образовательный округ» и «опорное заведение». Определены основные критерии по выбору инновационного учреждения в регионе путем проведения конкурса, оптимальные пути создания образовательного округа. Детализированы внутренние и внешние

факторы, влияющие на положительный имидж заведения общего среднего образования. Перечислены основные принципы и нормативные документы. Предложен алгоритм действий при формировании опорного учебного заведения. Этот алгоритм состоит из следующих позиций, как подготовка документов к удовлетворению, решение заказа на создание опорного учреждения; утверждение условий о проведении конкурса основателем для определения опорного заведения среди ему подчиненных; принятие решения о создании опорного учреждения; государственная регистрация о создании опорного учреждения. Опорное заведение может иметь филиалы, которые в своей работе руководствуются действующим законодательством и типовым положением о филиале учебного заведения. Упор сделан на том, как организовать инклюзивное обучение для детей с особыми потребностями. Предложено определенный порядок, который раскрывает особенности организации учебно-воспитательного процесса и подбора учителей для обучения детей с особыми потребностями. Суммируется мнение различие понятий «инклюзивное обучение» и «интегрированное образование». Отмечается, что по форме инклюзивное образование включает детей с особыми образовательными потребностями в учреждениях общего среднего образования. Отмечается, что дискуссионным остается вопрос о готовности учреждения общего среднего образования к принятию ребенка с особыми потребностями, ведь необходимо уважать детей такими, какие они есть, уважать их стремление, самобытность, самоопределение. Обращено внимание на действия руководителя учреждения образования по организации инклюзивного обучения, организации класса для детей с особыми потребностями, создание соответствующей базы, осуществление отбора коррекционного оборудования. Расписание уроков и обучения происходит по типовым образовательным программам учреждений общего среднего образования I, II, III степеней, утвержденных МОН Украины, а индивидуальная учебная программа составляется для детей с синдромом Дауна. Нарушается мнение о важности эффективной подготовки учителей учреждений общего среднего образования для решения общих и специальных задач на уровне не ниже действующий в системе специального образования. Чем ниже уровень ученика, тем должно быть выше уровень образованности учителя. Подготовка такого учителя должна основываться на знаниях психологии, педагогики и общей методики преподавания. В условиях Новой украинской школы преподавателю начальной школы

необходимо обратити внимание на нарушения в поведении во время учебно-воспитательного процесса детей с различными категориями развития. А вот учителя-предметники основной и старшей школы должны обязательно пройти переподготовку в учебных заведениях. Акцентируется внимание на определение должностных обязанностей и функций ассистента учителя, утвержденных соответствующими документами, инструктивно-методическими письмами МОН Украины.

Ключевые слова: современная школа; опорная школа; образовательный округ; интегрированное и инклюзивное обучение; дети с особыми потребностями.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] «Shkidlyva systema. Yak suchasna shkola vykhovuie z ditei nevдах», Nova molod, № 40, 1 zhovtnia, s. 11, 2004.
- [2] Oporni shkoly. Karty stanom 01.09.2018 [Elektronnyi resurs], Ministerstvo osvity ta nauky Ukrainy. Dostupno: <http://mon.gov.ua/>
- [3] I. H. Osadchyi, «Osnovni zasady funktsionuvannia terytorialnykh osvitnykh okruhiv v silskii mistsevosti», Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii, № 5/6, s. 118–131, 2001.
- [4] O. V. Baranovska, «Vprovadzhennia suchasnykh form orhanizatsii navchalnoho protsesu v umovakh profilnoho navchannia», Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii, № 5, 2008.
- [5] S. P. Bondar, «Tsilisnyi pidkhid do metodiv navchannia yak osnova modeliuvannia navchalnoi diialnosti uchniv». Humaniatsiia protsesu navchannia v shkoli. Kyiv, Ukraina: Stylos, 2008.
- [6] I. G. Ermakov, On the way to the school of life competence. Zaporozhye, Ukraine: Centrion, 2005.
- [7] H. V. Yelnykova, Upravlinska kompetentnist. Kyiv, Ukraina: Shkilnyi svit, 2005.
- [8] V. M. Proskurin «Naukovo-praktychni osnovy rozrobky proektnoi modeli orhanizatsii osvitnykh okruhiv na rehionalnomu rivni». Osvita Donbasu, № 3, s. 21–28, 2007.
- [9] M. I. Romanenko, «Prohrama doslidno-eksperymentalnoi roboty "Stvorennia modeli terytorialnykh osvitnykh okruhiv u silskii mistsevosti"». Nyva znan, № 1, s. 12–13, 2003.
- [10] A. Semiotosmanov, O. Fasolia, V. Markhilievskiy, Efektyvne upravlinnia osvitoiu v OTH. Vid stvorennia orhanu upravlinnia do realizatsii planu optymizatsii merezhi shkil. 2016, 80 s.

- [11] V. Palchyk, «Sektoralna detsentralizatsiia v haluzi osvity: stvorennia merezhi opornykh shkil». Ukraina: podii, fakty, komentari, № 20, s. 46–56, 2017.
- [12] M. Vidnichuk, N. Melnyk, Osvitni okruhy. Kyiv, Ukraina: Shkilnyi svit, s. 5, 2010.
- [13] V. V. Zeleniuk, «Nova shkola: novyi uchytel». Postmetodyka, № 2, s. 12, 2016.
- [14] V. Danylevskyi, «Hotovnist navchalnoho zakladu do innovatsiinoho rozvytku: obgruntuvannia kryteriiv», Ridna shkola. № 8, s. 4–6, 2017.
- [15] M. I. Stepanenko, «Ukrupnennia shkil KhKh stolittia v Ukraini: perevahy ta vyniatky». Postmetodyka, № 2, s. 29–36, 2016.
- [16] I. M. Lytvyn, «Shliakhy zabezpechennia inkliuzyvnoho osvitnoho seredovyscha». Pedahohichni visnyk, № 3, s. 20–22, 2018.
- [17] T. P. Momotok, «Stvorennia umov navchannia ditei z osoblyvymy potrebamy v zakladakh osvity». Pedahohichni visnyk, № 3, s. 78–79, 2017.